

25 jaar Meetprogramma Amfibieën

In navolging van het Meetprogramma Reptielen, dat in 1994 startte, begon in 1997 het Meetprogramma Amfibieën. De RAVON Werkgroep Monitoring benaderde de reptielentellers, Lacerta-leden en terreinbeheerders om amfibieën te tellen. Er is gestart met 42 telgebieden. Het monitoren van amfibieën is niet te vergelijken met dat van reptielen. Bij reptielen wordt er rustig gewandeld in het zonnetje, uitkijkend naar opwarmende dieren. Amfibieën zijn grotendeels nachtactief en voor hun voortplanting afhankelijk van water. Gelukkig maar, want het nieuwe programma mocht niet ten koste gaan van de reptielenmonitoring.

Ontwerp

Bij het meetnetontwerp, ontwikkeld samen met CBS, is gekozen om een cluster wateren in een telgebiedje te volgen. Alle voorkomende soorten die zich willen voortplanten komen daar bij elkaar. Een voordeel van amfibieën is dat ze verschillende stadia hebben en je na de koor- of baltsactiviteit, die veelal 's nachts plaatsvindt, ook overdag de eieren, larven of juveniele dieren kunt vinden. Nadeel is dat hiervoor verschillende onderzoekstechnieken en materialen nodig zijn om goed de kikkers, padden en salamanders te kunnen tellen. Zaklamp, laarzen, schepnet en regenpak zijn vaak nodig tijdens veldwerk.

Schaal

Over de jaren heen is het programma verder uitgerold en groeide het gestaag. De start viel gelijk in een periode dat er veel (lokale) soortbeschermingsplannen uitkwamen. Het groeide, zeker nadat enkele grote projecten de methodiek van monitoring van amfibieën overnamen en de resultaten deelden. Landschapsbeheer Drenthe, beheerder van 1.200 poelen en dobben, poogden een honderdtal structureel te volgen. Later volgde Rijkswaterstaat met het monitoren van amfibieën in uiterwaarden. Na vier jaar tellen werden de eerste indexen berekend en weergegeven in de eigen periodiek Meetnet Amfibieën Mededelingen, voorloper van Schubben & Slijm.

Flexibel

Binnen het Meetprogramma worden alle soorten amfibieën gevolgd, waarbij de focus ligt op beleidsrelevante soorten. Maar de gewone soorten zijn niet minder belangrijk. De soorten met een beperkte verspreiding werden sinds het begin al soortgericht gevolgd. Zo werd de geelbuikvuurpad in 2000 opgenomen als onderdeel van het programma en de vroedmeesterpad in 2001. De knoflookpad kreeg in het begin beperkt aandacht omdat ze moeilijk te monitoren was en er geen goed beeld was van geschikte locaties. Maar nadat technologische hulpmiddelen op de markt kwamen zoals de

hydrofoon lukte het beter roepende dieren op te sporen en te tellen. In 2003 werden (fiets)luisterroutes geïntroduceerd onder andere om rugstreeppadden te tellen.

Veranderingen

De eerste grote verandering was het opheffen van de nieuwsbrief Meetnet Amfibieën Mededelingen. Deze werd samengevoegd met de Nieuwsbrief Meetnet Reptielen en Nieuwsbrief Zoetwatervissen en zo ontstond Schubben & Slijm. In kleur, als een glossy, maar de kernwaarde van een nieuwsbrief voor en door vrijwilligers is gebleven. Inhoudelijk veranderde het programma ook. Na uitgebreide analyse was de conclusie dat de ligging van telgebieden niet representatief door het land lag (verhoudingsgewijs teveel telgebieden in natuurgebieden) en dat het softwarepakket waarmee de indexen van alle flora en fauna wordt berekend niet kan omgaan met geschatte aantalsklassen. Omdat veel amfibiesoorten zich niet goed laten tellen was van meet af aan gekozen het voorkomen in te schatten met aantalsklassen naar voorbeeld van het NAAMP (North American Amphibian Monitoring Program) (1-weinig voorkomend, 2-algemeen voorkomend, 3-heel algemeen voorkomend). Met de huidige monitoringsgegevens worden er trends in verspreiding berekend, gebruikmakend van de zogeheten Daglijstjes. Van vijf soorten kunnen wel aantalstrends worden bepaald doordat hiervan exacte aantallen geteld worden (vuursalamander, geelbuikvuurpad, vroedmeesterpad, knoflookpad, boomkikker). Andere veranderingen zijn de overgang van analoge veldformulieren naar digitale invoer. Technieken als environmental DNA waren 25 jaar geleden futuristisch maar kunnen nu ook een bijdrage gaan leveren aan het monitoren.

Pieken en dalen

Tijdens 25 jaar monitoring is het een en ander veranderd, ook bij de amfibieën. Het gaat ronduit slecht met de vuursalamander.

Organisatie

Het Meetprogramma is ontwikkeld vanuit het CBS en RAVON Werkgroep Monitoring in opdracht van het Ministerie van Landbouw Natuur en Visserij. De verschillende meetprogramma's zijn gebundeld in het Netwerk Ecologische Monitoring. Vanuit het CBS stonden Arco van Strien en Ben Daemen aan de lat. Later werd Tom van der Meij contactpersoon en momenteel werken we goed samen met Marnix de Zeeuw. Bij de RAVON Werkgroep Monitoring waren Gerard Smit en Annie Zuiderwijk de grondleggers. Het programma uitrollen is gedaan door Axel Groenveld. Frans Hagendoorn hielp mee met invoeren van de tellingen. Ingo Janssen en Hielke Praagman hebben jarenlang een flinke bijdrage geleverd door waarnemers in het veld te bezoeken en wateren te beschrijven. En momenteel coördineert Edo Goverse het programma met hulp van tal van collega's zoals Tariq Stark, Naomi Lambrixx, Jesper Bernds en Jelger Herder.

Door de schimmelziekte Bsal is de Nederlandse populatie gecrasht. Vrijwilligers kwamen hier tijdens het monitoren achter wat uiteindelijk leidde tot de ontdekking van Bsal. Gelukkig maakt het monitoren ook successen inzichtelijk. Zo zat de boomkikker in 1997 in een diep dal en is door de enorme lokale inzet ter plaatse uit zijn dal geklommen. De oppervlaktewaterkwaliteit, een zorgenkindje uit de jaren '80, is aanzienlijk verbeterd en de zure regens waardoor eikloppe massaal beschimmelden hebben we achter ons gelaten. Dit betekent niet dat er geen zorgen meer zijn. Een overbelasting met stikstof en verdroging zijn actuele dossiers die amfibieën bedreigen. Hoewel veel algemeen voorkomende soorten een stabiel voorkomen laten zien in verspreiding, weten we ook dat er jaarlijks minder padden worden overgezet. Het belang van monitoren blijft groot!

Dank & oproep

Hierbij willen we alle tellers bedanken voor hun bijdragen. Uiteraard grote dank aan alle deelnemers, die van het eerste uur maar ook de recent aangesloten waarnemers. Aan allen die lang monitoren de vraag leuke anekdotes met ons te delen. Dan kunnen we die een volgende keer in de nieuwsbrief opnemen.

Edo Goverse, Gerard Smit & Axel Groenveld

Oproep: Help mee met monitoring boomkikker noordelijke provincies

Komende winter wordt er een monitoringsplan uitgewerkt voor het volgen van de boomkikker in Drenthe, de Kop van Overijssel en Friesland. De soort breidt zich flink uit en de groei is er nog niet uit. Vanwege overlap met historisch leefgebied is het wenselijk de soort te volgen binnen het NEM Meetprogramma Amfibieën.

Wie interesse heeft deel te nemen kan zich al aanmelden bij Edo Goverse (e.goverse@ravon.nl).

Hoe gaat het in zijn werk?

De boomkikker kan het beste worden gevolgd door te luisteren naar roepende mannetjes. Het streven is 3x een avondbezoek te verrichten in een bepaald gebiedje waar

Roepende boomkikker. (Foto: Annemarie van Diepenbeek)

de (potentiele) voortplantingswateren worden beluisterd. De tellingen worden ingevoerd in het invoerportaal:

<https://amfibieen.meetnetportaal.nl/>